

բար է: Ուրեմն փորձառութեան ընձեռած առարկայականութիւնն ալ, հակառակ հեղինակին յոյսերուն, կը ծալ համարժէք գտակ տրամաբանական եզրակացութեամբ հետեցուցածին: Եւ որովհետեւ ըստ Պալեօգրեանի այդ հետեւութիւնն ալ համարժէք է երեքի մը գոյութեան եմբ, դրականաբան, հետեւաբար թէ՛ բանին լուսով և թէ՛ հոգեւոր փորձառութեան զգացողութեամբ ճանչցուած Անտեսանելի Աստուածը այնքան իրական է, որքան հարկաւոր է առ այժմ մեկնելու համար տեսանելի տիեզերքի ինչ ինչ երևոյթները, որոնք եթէ օր մը այլապէս մեկնուին, ալեւոք է տրամաբանօրէն դարձի Աստուծոյ գոյութիւնը: Ահաւասիկ և հետեւի խոհերդու անխուսափելի հետեւութիւնը:

Դոյն հոգեւոր փորձառութիւնը, որուն կոյր հետեւող մ'է՛ գրքին հեղինակը, զինքը հուսկ առաջնորդած է նոյն իսկ Աւետարանի մեթոտմին: Մեզի այնքան զարմանք չ'ազդեր լուսերի մը կրքերէ տարուած գայթակմը և Ս. Գրքին հասարակեցող փարիլը (ոչ զայն ճանչնալու որքան անոր դժուարապատում ծալքերուն մէջ իր բարձր պարտկելու մտադիր): ոչ ալ անկէ խաբուած ժողովրդեան մը հինցած ու դարաւոր բախումը ճշմարտութեան և անոր անվկանդ Սիւնին: Այս է զարմանալին՝ որ աղետալի դէպքերէն հեռի և անմասն Արեւելքի ազգ մը, որուն այնքան նուիրական եղած են Ս. Հայրերու, Աւանդութեան և Եկեղեցւոյ ուսուցումները, մերժելով այս ամէնը, երթայ ու փարի աննկարագիր, հակառակ ինչին երով լի ազանդի մը: Ազգին այս հոգեբանական աւաղելի վիճակը պատմութեան թողլով, ճշմարտութեան անկեղծ խուզարկուններուն պիտի ըսենք և՛ ֆինեցէ՛ք անաշտութեամբ Ս. Գիրքը, և անոր անմիջական մեկնիչները, Ս. Առաքեալները, Ս. Հայրերը, և Եկեղեցւոյ Աւանդութիւնը:

Հ. Կ. ԱՄՍՏՈՒՆԻ

Նիւրեղ խրախան. - Դիւղ-Կէօլմիւկ. պատկերազարդ. տպ. Արարա, Մարտի 1927.

Նուիրական պարտականութեան մը զգացումն մղուած հեղինակը ձեռք կը գրանէ կորուստի անդունդներէն փսկել իր բոլոր էութիւնը կերտող անհուն քաղցր ծննդավայրի՝ Դիւղի (էջ 294) հին ու նոր աւերակներն ու ինչ որ անմահ յիշատակի արժանիք մ'ունի:

Յոս միջադիր էջերով իր գործը երկուքի բաժնած է. Ա. մասը զպատմական տեղեկագրու-

թիւն անուանելով, մինչդեռ իր համետ ձևին մէջ տեղագրութիւն մ'է ան:

Հոն կը նկարագրէ ու կը թուէ Դիւղի շինուած թիւները, պատմական շէնքերու ծագողները, ծովակն ու կղզին, եկեղեցին և ուրիշ փառքի յուշեր՝ ինչպէս Շնորհալիի ծննդավայրն ու հանդրատարանը են, ծովեցիներու նիստուկացին և աւանդական սովորութիւններու հետաքրքրական պատկերներով:

Անշուշտ ստիպող յարժաոյթի մը աճապարիւ տուած է հրատարակել գործի Ա. մասը, որ աւելի խոր ու հմտալից ուսումնասիրութեան մը կարօտ էր. և ասոր համար է որ հեղինակն ալ զիտակից՝ կը խոստանայ ապագային «Բազմա-կողմանի աշխատութեան մը ձեռնարկել ներկայ գրքիս Ա. մասին վերաբերեալ քննական գործ մը լոյս ընծայելու համար» (էջ 104):

Բ. մասով կը ներկայացնէ «դէպքեր մեծ եղեռնի օրերուն»: Ուսումնական և ազգային կենտրոնի յատաբարեւմտարիներու նախաբանէ վերջ կը հիւտէ վերջին մեծ աղէտի արեւնի և մահուան էջեր, կազմելով հատոր մը այն եղբարապատում Գրականութեան՝ որ մեր ցեղի մարտիրոսաբանութիւնը կը կազմէ:

Կարելի չէ առանց խոր զարմանքի և յուզման կարգալ խումբ մը կտրիճներու շուրջ պատմութեան դրուագները՝ խառն քաջագործութեան ու վհատութեան, սիրոյ և արիւնի փոփոխ տեսարաններով որ դիւցազնապէս կը ընտիր առաջնէ միանգամայն:

Հեղինակին բուռն և խանդավառ սէրն՝ իր մայրենի հողին՝ արցունքով և ողբով կը կնքէ հատորը: Գործին պարզուկ գրականութիւնն ու պատմական ծանօթութեան չափաւոր պաշարը հեղինակն ինքնին կը խոստովանի: Բայց ինչ որ իր համեստութեան քողին տակ կ'ընդշմարուի՝ բնական նկարագիրն ու անկեղծ պատմութեան է ոչ առանց նուրբ զգացումի: Մեր գնահատանքն ու խնդկանքն ինչ հեղինակին՝ որ օրինակ կը հանդիսանայ շատերուն՝ զրի առնելու թանկագին դրուագներ պատմական, ազգագրական եղբարական էջերու. ինչ որ սրբազան պարտականութենէ մը զատ պատրաստել է առաջը ազգային մեծ աղէտի պատմագրութեան՝ իր նախընթացով միասին:

Հ. ՆՐԻԱ ՓԵՆՏԵՆԵԱՆ